

one domicilii originis? Resp. Affirmative; ut proinde spectato jure communi possit quis conveniri in loco originis, dummodo ibi reperitur. Ita Abbas in cap. 1, n. 6, h. t. et Bartolus in l. *Assumptio*, § *Filius*, §. *Videamus*, ff. *Ad municipalem*, citans Jacob. de Aretio; Pirhing h. t., n. 10 et alii. Conclusio hæc desumitur ex l. *Incola et iis*, ff. *Ad municipalem*, juncta Glossa, §. *Jurisdictioni*. Concordat textus in l. *Hæres absens*, § 1, ff. *de Judiciis*: ubi dicitur, quod hæres ibi sit « conveniendus, ubi defunctus debuit, si ibi reperiatur: » secus ergo, si ibi non reperiatur. Quanquam Julius Clarus, lib. V *Criminalium*, § fin. quæst. 39, n. 1, hoc ultimum asserat solummodo procedere in causis civilibus.

35. *Et quid de consuetudine?* — Notat tamen Engel h. t., n. 6, reum quidem indubitanter conveniri in loco originis, quando tempore institutæ actionis ibidem habitat: tunc enim domicilium habitationis concurrens cum domicilio originis. Quod si vero reus habitationem suam alio transtulerit, tunc jus conveniendi aliquem in loco originis, ab usu recessisse; ut tradit Colerus in tract. *de Process. execut.*, part. II, cap. II, n. 17; et Mathias Stephanus *de Offic. judic.*, part. I, lib. I, cap. VIII, n. 28. Unde de domicilio originis non oportet fusius disserere.

36. *Certum est, quod in loco quasi domicilii possit quis conveniri super contractibus, ac delictis ibidem gestis.* — Quæritur IV. Utrum, et qualiter ratione quasi domicilii sortiatur quis fori, ita ut ibidem conveniri valeat? Resp. I. Certum est, quod in loco quasi domicilii, seu diuturnioris habitationis, possit quis conveniri super contractibus, ac delictis ibidem gestis, seu commissis. Ratio est clara. Quia tunc, si non ratione quasi domicilii (de quo proxime), saltem ratione delicti, aut contractus ibidem gesti, sortiatur quis forum, cap. ult. h. t.

37. *An autem ratione quasi domicilii ita quis sortiatur forum, ut possit ibi conveniri super alibi gestis, variant doctores.* — Resp. II. An autem ratione quasi domicilii, seu diuturnioris habitationis in loco, ita quis sortiatur forum, ut ibidem etiam conveniri valeat super contractibus, et delictis alibi gestis, aut perpetratis, major est difficultas, et diversæ extant sententiæ doctorum, quorum plures in utramque partem allegat Felinus in c. *Dilectus*, il. 2, n. 12, *de Rescript.*

38. *Negativa sententiæ, ejusque ratio referatur.* — Negativam tenet Bartolus in l. *Hæres*

absens, § *Proinde*, ff. *de Judiciis*: ubi in fine docet, quod scholastici ratione studii sortiatur forum, ut si ibi contrahant, possint ibi conveniri: non autem, quod pro contractibus, vel obligationibus antea factis, ibi conveniri possint. Idem tenet Hostiensis in c. *Quod clericis*, h. t. et Engel h. t., n. 10, hanc sententiæ amplectens in casu, quo quis alibi habet verum domicilium, et non nimis remotum. Ratio hujus sententiæ est: quia jura statutaria, quod quis possit alicubi conveniri ratione domicilii, loquuntur de vero domicilio; nam in dubio a verborum proprietate recedendum non est, l. *Non aliter*, ff. *de Legat.* II. Atqui quasi domicilium, non est verum domicilium; ut l. *Cives*, C. *de Incolis*, lib. X, ergo.

39. *Affirmativa est probabilior, ejusque fundamenta.* — Affirmativam, simulque probabilior sententiæ, videlicet in loco quasi domicilii posse quempiam conveniri etiam super contractibus, et delictis alibi gestis; ex professo tradit Abbas c. *Quod clericis*, n. 5, h. t.; Felinus in d. c. *Dilectus*, il. 2, n. 12, *de Rescript.*; Pirhing h. t., n. 18, et alii plures, quos citant. Desumitur hæc sententiæ ex l. II, C. *Ubi de criminibus*, etc.; nam competens iudex ibidem censetur ille, ubi reus « degit, hoc est (ut inter alia loquitur Glossa finalis) conversatur, ut scholaris in scholis, licet domicilium non habeat ante decennium. » Accedit ratio, quia absurdum videtur, quod quis diutius in loco moraretur, et nollet ibi respondere de alibi gestis: sic enim quasi domicilium, seu diuturna conversatio in loco parum operaretur; prout amplius urget Felinus loc. cit.

40. *Affirmativa est probabilior, ejusque fundamenta.* — Confirmatur: quia ex quasi domicilio alicubi constituto (dum videlicet quis locum accessit animo longius, saltem per majorem anni partem, ibi commorandi) acquiritur jus parochiæ pro foro interno; ita ut quis non solum sacramentum penitentiae, sed etiam omnia alia sacramenta (excepto sacramento ordinis) possit ab episcopo, vel parochio illius loci recipere: prout fuse ostendit Sanchez, lib. III, *de Matrim.* disp. 22, n. 12 et seqq. Cur igitur hoc ipsum non sit admittendum pro foro externo? Præsertim, cum istud suadeant jura, rationes et auctoritates, tum hæctenus allatæ, tum uberius apud Abbatem loc. cit. et alios videndæ.

41. *Solvitur fundamentum prioris sententiæ.* — Atque ex his satisfit fundamento prioris

sententiæ. Negatur enim major sic universaliter prolata, per jura et rationes nunc allatas. Quanquam idcirco non negetur, quin particularis locorum consuetudo, quantum ad propositum, multum operetur, ac in praxi vel maxime sit attendenda.

42. *Habens æqualiter domicilium in duobus locis, sortiatur in utroque forum.* — Quæritur V. Quid juris, si quis in duobus locis domicilium habeat, aut inchoata lite prius dimiserit? Resp. I. Si quis obtineat domicilium habitationis in duobus locis, eo quod utrobique æqualiter sit instructus, æqualiterque per anni decursum commoretur, tunc in utroque loco censetur sortiari forum, potestque conveniri. Ita desumitur ex c. *Ex parte*, 15, h. t. juncta Glossa, §. *Andegavensi*, et Abbate, n. 8; et doctores. Ibidem. Concordat textus in l. *Labeo*, et l. *Assumptio*, § fin. ff. *Ad municipalem*.

43. *Domicilii permutatio non perimit instantiam, coram iudice ejus jam ceptam.* — Resp. II. Mutatio domicilii non perimit instantiam coram iudice illius domicilii jam ceptam: unde legitime citatus tenetur coram hujusmodi iudice citante causam prosequi non obstante, quod post citationem mutaverit domicilium. Patet hoc ex c. *Proposisti*, 19, h. t. estque communis. Accedit ratio: quia per citationem legitime factam prævenitur, ac perpetuatur jurisdictio iudicis citantis; sicque citatus, haud obstante mutatione domicilii, « jus revocandi forum non habet, quasi ab altero jam præventus, » ut loquitur textus ibidem.

44. *Vagabundi, qui?* — Quæritur VI. Qui censentur vagabundi, et ubi forum sortiatur ratione domicilii? Resp. I. Vagabundi censentur illi, qui nullibi certam et stabilem sedem aut domicilium habent, sed hinc inde vagantur. Ita Abbas in cap. ult. n. 13, h. t.; Sanchez, lib. III, *de Matrim.*, disp. 25, n. 1, et alii. Atque desumitur ex l. *Ejus qui manumisit*, § *Celsus*, ff. *Ad municipalem*, ubi dicitur: « Si quis domicilio relicto naviget, vel iter faciat, quærens quo se conferat, atque ubi consistat; nam tunc primum puto sine domicilio esse, » sicutque censebitur vagabundus.

45. *An talis sit, qui pergit ad locum in quo domicilium est collocaturus.* — Nec obstat, quod quis relicto priori domicilio, ac in itinere constitutus, jam animo destinaverit locum, in quo domicilium sit collocaturus. Adhuc enim talis censetur vagabundus, dum est in via, cum careat pro tunc domicilio.

Prius enim domicilium (uti supponitur) re, et facto deseruit, alterum vero nondum obtinuit; quia domicilium re et facto transfertur, non nuda contestatione, seu animi destinatione, l. *Domicilium*, ff. *Ad municipalem*; Sanchez cit. disp. 25, n. 3.

46. *Vagabundi sortiuntur forum, ubi reperiuntur.* — Resp. II. Vagabundi, qui certum domicilium, vel habitationem non habent, sortiuntur forum, ubi reperiuntur; adeo, ut ibi possint conveniri etiam ratione contractus, vel delicti alibi commissi, seu celebrati. Ita Glossa marginalis in cap. ult. §. *Aut domicilii*, h. t. dum ait, quod vagabundus ibi dicitur domicilium habere, ubi invenitur. Et Glossa in l. *Hæres absens*, § *Proinde*, §. *Debit*, ff. *de Judiciis*, dicens, quod si debitor vagari cœperit per orbem, nec alicubi certum domicilium habeat, possit conveniri, ubicumque reperiatur, ne alioquin creditor jus suum perdat. Quam Glossam, pluribus jam juribus firmatam approbat Bartolus ibid. § *Quæro quid si debitor*, subjungens, quod juxta ipsam multi ribaldi suspendantur in civitatibus et castris; cum non habeant alicubi forum. Fagnanus c. *Licet*, n. 26, h. t.; Pirhing eod. n. 15; Sanchez lib. III, *de Matrim.* disp. 25, n. 5, citans alios. Idque desumitur ex l. I, C. *Ubi quis de Curiali*, etc. et l. I, C. *Ubi de criminibus*, etc., juncta Glossa fin. de talibus vagabundis illud vulgatum allegante: « Ubi te invenero, ibi te iudicabo; » et amplius firmat Joan. Andreas cap. ult. n. 11, h. t.

§ III.

DE MODO ORDINARIO SORTIENDI FORUM RATIONE DELICTI.

47. *Certum est, quod ratione delicti alicubi commissi quis ibi forum sortiatur.* — Quæritur I. An, et qualiter ratione delicti quis sortiatur forum? Resp. I. Certum est, quod ratione delicti alicubi commissi quis ibi sortiatur forum; adeo, ut in cujus territorio quis delinquit, ejus jurisdictioni subiciatur, ab eoque puniri possit, licet alias eidem subditus non sit. Patet hoc ex c. *Postulasti*, XIV, et cap. ult. h. t. can. *Placuit*, 6, q. 3. et cap. I, *de Raptorib.* cum similibus. Concordat. Auth. *Quia in provincia*, C. *Ubi de criminibus agi oportet*, ibi: « Qua in provincia quis deliquit, aut in qua pecuniarum, aut criminum reus sit, illic etiam juri subjaceat. » Et merito scelerata in eo loco puniri præcipiuntur, ubi commissæ sunt; partim ad exemplum, seu terro-

rem aliorum; partim, ut per publicam vindictam satisfaciat illi reipublicæ, quæ per crimen extranei læsa est. Accedit, quod in loco delicti facilius inquiri possit de auctore criminis, ac delictum probari.

48. *Delinquens, si adhuc est in loco delicti, tam respectu personæ, quam respectu bonorum, etiam alibi existentium est de jurisdictione judicis delicti. Quid juris, quando clericus in una diœcesi habens beneficium, committit in alia crimen dignum privatione ejus?* — Resp. II. Quando delinquens adhuc reperitur in loco delicti, tunc ipse quoad omnes effectus tam respectu personæ, quam respectu bonorum, etiam alibi existentium, est de jurisdictione judicis delicti, hoc est, judicis illius loci, in quo delictum perpetratum fuit. Ita desumitur ex c. *Postulasti*. 14. h. t. et tradit ibidem Glossa fin. et Abbas n. 7, ac Barbosa n. 1, et Vivianus in *Rationali*. § 1; Pirhing h. t. n. 23, et alii. Siquidem in cit. cap. juxta probabiliorum ejus intellectum, decisum habetur, quod quando clericus habet beneficium in una diœcesi, in alia vero delinquit committendo crimen dignum privatione beneficii, tunc episcopus delicti condemnet clericum de delicto (sic exercendo jurisdictionem respectu personæ ejus) atque ipsum etiam privet beneficio, pronuntiando sententiam privationis super hoc (qua ratione exercet jurisdictionem respectu bonorum ejus, seu beneficii alibi existentis), quamvis executio realis fiat postmodum ab episcopo loci, ubi beneficium illud situm est. Ad idem facit cap. 1. de *Offic. judic. ordinar.*

49. *Expenditur intellectus c. Postulasti 14, h. t.* — Nec obstat, quod Glossa in cit. c. *Postulasti*. §. *Deliquit*. h. t., et nonnulli alii textum illius capituli aliter esse intelligendum putent, ita videlicet, ut episcopus delicti proferat sententiam super crimine solum, episcopus beneficii autem postea ferat sententiam privationis beneficii, hancque exequatur. Alioquin enim, inquiunt, episcopus delicti, si per suam sententiam privaret clericum beneficio alibi existente, videretur ponere falcem in messem alienam, contra c. *Venerabilem*. 34. de *Election. et c. Novit*. 13. de *Judiciis*. Imo ejus sententia non teneret: nam « extra territorium jus dicenti, impune non paretur, » ut dicitur cap. ult. de *Constitut.* in 6. et L. ult. ff. de *Jurisdic. omn. judic.*

50. *Expenditur intellectus c. Postulasti 14, h. t.* — Non obstat, inquam. Quia hic intellectus cit. c. *Postulasti*, est minus probabilis,

minusque concordans litteræ; unde etiam relinquitur a Glossa. fin. ibid. et a Speculatore tit. de *Executione sententiæ*. § *Nunc dicendum*, n. 13. §. *Item facit*; ubi inquit, quod dictus « intellectus non placet. » Concordat Abbas cit. n. 7, asserens, quod textus ibidem « apertissime » importat priorem intellectum, in conclusione approbatum, « non cavillando litteram; » estque communior aliorum. Atque idem in simili traditur in c. *Romana*. § *Contrahentes* h. t. in 6, ubi unus episcopus decernit missionem faciendam in bona, quæ reus contumax in alia etiam diœcesi noscitur obtinere; quam deinde ad illius requisitionem alter episcopus exequitur.

51. *Titulus beneficii inhæret ossibus clericis; sicut et alia jura incorporalia ossibus dominorum.* — Nec urgent rationes n. 49 in oppositum allatæ. Quia, cum titulus beneficii v. g. resideat penes personam ipsius clericis, atque inhæreat ossibus ejus; sicut de aliis juribus incorporalibus dici solet, ac notat Glossa in L. 3. §. *Ea vero*: ff. *Pro socio*. Jam hoc ipso, quod ratione delicti persona delinquentis sit judici illi subjecta, potest ipse hujusmodi jus, utpote personæ inhærens, abdicare ab illa persona, hancque in pœnam delicti eodem sententialiter privare. Et sic non fert sententiam in rem sibi non subjectam, neque jus dicit extra territorium; cum persona delinquens sit sibi subjecta. Lata autem sententia privationis vacat beneficium alibi existens, sicque quoad hoc executio faciendâ est per judicem, sive episcopum, in cujus diœcesi beneficium existit. Abbas cit. n. 27.

52. *Quando judex, in cujus territorio bona condemnati existunt, possit exequi sententiam a judice delicti prolatam?* — Resp. III. Nihilominus, ut judex ille, in cujus territorio bona condemnati existunt, exequatur sententiam a judice delicti prolatam, requiritur, ut ab hoc ad illum directæ fuerint litteræ requisitorie super executione suæ sententiæ; prout in simili statuitur c. *Romana*. § *Contrahentes* in fin. h. t. in 6, et l. *Properandum*. § *Sin autem*, juncta Glossa, §. *Ad majorem*. C. de *Judiciis*. Alioquin enim judex alterius tribunalis non posset se intromittere sine voluntate primi judicantis; ut l. I. § 1. ff. de *Offic. consul.* Nisi forsân esset talis judex, ad quem de jure communi, vel municipali, spectat executio; et est ordinarius respectu delegati, l. *A divo Pio*. § 1. ff. de *Re judicat.* Vel nisi ex officio deberet procedere; ut fit in beneficialibus, arg. c. *Cum dilectus*. 32.

§ *Nos vero; de Election. et c. Constitutus* 45. de *Appellation.* Vel nisi reus esset excommunicatus: nam excommunicatio secum trahit executionem, c. *Pastoralis*, 53, de *Appellat.* Aut nisi reus foret exbannitus in personam; nam in talem, quicumque eum primo caperet, ille posset facere executionem. Speculator tit. de *Executione sententiæ*. § *Nunc dicendum*. n. 14; Bartolus in l. *A divo Pio*. § *Sententiam Romæ*, ff. de *Re judicat.*; Abbas in cit. c. *Postulasti*, n. 18, ubi pluribus hanc materiam examinant, et adhibitis aliis distinctionibus solide resolvunt.

53. *Quid, si talis sententia sit nulla?* — Resp. IV. Insuper hactenus dicta procedunt loquendo de sententia judicis delicti rite prolata. Nam, si alter judex, a quo petitur executio sententiæ videat eam nullam, debet superedere, ac exceptionem nullitatis remittere. Felinus in c. *Postulasti* n. 11. § *Si judex*. h. t. citans Paulum de Castro, consil. 220. incip. *Si dicta sententia*, et alios. Imo, si nullitas est notoria, non erit opus remissione, sed potest executio denegari. Felinus loc. cit. post alios.

54. *Et quid, si judex ejusmodi debite requisitus nolit exequi sententiam ab altero latam?* — Quod si autem judex debite requisitus nolit exequi justam sententiam ab altero latam: tunc poterit is per superiorem, vel episcopum suum ad hoc cogi, et puniri, arg. Auth. *Ut differentes judices*, etc. § 1, collat. 9; Bartolus in d. l. *A divo Pio*. § *Sententiam*. n. 5. Ubi addit, quod ejusmodi judex insuper parti, forsân exinde læsæ, teneatur actione in factum ad interesse, l. *Si judex*. ff. de *Variis et extraord. cognitionib.*

55. *Judex delicti, quid possit contra reum criminis, non amplius existentem in loco delicti, sed citatione præventum?* — Quæritur II. Quid judex delicti possit contra reum criminis, non amplius existentem in loco delicti? Resp. I. Quando reus criminis citatione præventus est, dum erat in loco delicti, seu in territorio judicis illius, certum est, quod ejusmodi judex possit contra ipsum etiam absentem procedere: adeo, ut si contumaciter se absentet, nec amplius comparere velit, judex delicti non solum possit procedere contra bona rei in suo territorio existentia; sed etiam contra personam ejus, ipsum videlicet excommunicando, et omnem processum super personam ejus formando, in quantum patitur qualitas causæ, et status personæ rei. Ita Abbas in cap. ult. n. 6. h. t. asserens, ita dicendum secundum omnes.

Idque clarescitur ex c. *Proposuiti*. 19. h. t., ubi legitime citatus tenetur causam prosequi coram judice citante, haud obstante, quod postea jurisdictionis alterius esse cœperit: « Quasi (inquit textus) ab altero jam præventus. » Ubi proin Glossa infert, quod per solam citationem prævenitur, ac perpetuatur jurisdictio tam ordinarii, quam delegati. Concordat textus in l. *Si quis postea*. ff. de *Judiciis*, ubi id ipsum, atque ob eandem rationem, decisum habetur. Item c. *Tue*. III. et cap. ult. § *In aliis*, « Ut lite non contestata, » etc., ubi legitime citatus, et contumaciter se absentans, vel punitur in bonis, mittendo alium in horum possessionem, si fieri potest; vel excommunicatur.

56. *Vel non præventum citatione?* — Resp. II. Quod si reus delinquens intra territorium judicis delicti non fuerit citatione præventus, tunc (nisi is remittatur per proprium judicem, juxta inferius dicenda) nequit judex delicti facere processum contra ejus personam, neque ad istum effectum citare constitutum extra territorium: licet possit ipsum citare in ordine ad effectum astringendi bona, si quæ habeat in ejus territorio, nisi comparuerit. Ita Abbas loc. cit. n. 7; et Fagnanus c. *Licet*, il. II. n. 16. h. t., citans Innocentium ibid. §. *Contractus*; Hostiensium n. 3. et Ant. de Butrio n. 6, estque communis aliorum; quidquid nonnulli quoad primam partem olim contradixerint, quos refert ac refutat Abbas, ubi supra, n. 6.

57. *Vel non præventum citatione?* — Prior pars desumitur ex Clem. *Pastoralis*; de *Sentent. et rejudicat.*, ubi sententia super crimine lata contra citatum, extra territorium citantis continuo existentem, ipso jure declaratur esse nulla: quia nimirum extra territorium jus dicenti, impune non paretur, cap. ult. de *Constitut.* in 6. cum similibus.

58. *Citatus a judice delicti extra territorium, non censetur contumax, etsi non compareat.* — Et hinc fit, quod citatus extra territorium a judice delicti, quamvis non compareat, nequam dicatur contumax, et proinde nec possit excommunicari ratione contumaciæ. Quia videlicet comparere non tenetur, nec alter respectu suæ personæ jurisdictionem habet: excommunicatio autem, sicut et contumacia, respicit personam, ejusque ossibus inhæret.

59. *Potest tamen ita citari ad effectum astringendi bona ejus, nisi comparuerit.* — Secus dicendum quoad bona, si quæ reus habeat in territorio judicis delicti existentia,